

Виховання медіаграмотності на уроках літературного читання засобами художнього слова

Вступ

На даному етапі в Україні відбувається процес реформування системи початкової освіти. Зміни зумовлені тим, що сучасне суспільство потребує самостійної, грамотної, ініціативної особистості, здатної до ефективної життєдіяльності в постійно змінюваних умовах. Очікування суспільства пов'язані з формуванням особистості, яка:

- зуміє гнучко адаптуватись до нових умов;
- адекватно та оперативно реагувати на нові виклики;
- активно діяти;
- протягом всього життя підвищувати рівень освіченості;
- компетентно застосовувати набуті знання;
- виявляти креативність та інше.

Оновлення системи освіти відбувається шляхом впровадження нової редакції Державного стандарту початкової загальної освіти, оновлення навчальних програм, підручників. У зв'язку з цим ми, як педагоги, повинні спрямувати навчально-виховний процес не лише на засвоєння знань, а й на формування предметних і ключових компетентностей.

Завдання ІК компетентностей:

- формувати: вміння добувати, осмислювати, опрацьовувати використовувати інформацію з різних джерел,
- користуватися різноманітною довідковою літературою.
- виховувати прагнення збагачувати словник,
- добре володіти усним та писемним мовленням,
- адекватно ставитись до критики.

Сьогоднішнім учням випало зростати в суспільстві, насиченому інформаційними технологіями. Бурхливий розвиток засобів масової комунікації, поява нових технологій отримання і зберігання інформації, їх потужний вплив на особистість не можуть не позначитися на системі освіти. Свідченням цього є поява у шкільній практиці нового освітнього напрямку — медіаосвіти.

Сучасна медіаосвіта – це набуття людиною культури писемності за допомогою так званих “письмових” засобів мас-медіа (газети, журнали, постери, плакати, фотографії тощо) .

Базовими цілями медіаосвіти стають розвиток комунікативних здібностей учнів; формування критичного мислення; навчання сприйманню інформації, перекодуванню візуального образу у вербальну знакову систему; оцінювання якості інформації, вироблення вмінь вибирати при «споживанні» інформації з мас-медіа; підвищення загальнокультурного рівня особистості.

Основна частина

З чого ж почати? Здавалося,що про такі серйозні речі з дітьми ще зарано говорити,але все що нове захоплює і вчителя, і дітей!А ще й виявилось, що це може бути просто,цікаво й зрозуміло!

На уроці літературного читання під час вивчення теми : *«П'єси . Леся Мовчун. «Горіхові принцеси»*, знайомимося з новим літературним жанром – п'єсою. Проводимо *бесіду*:

- Які літературні жанри ви знаєте?(казки , легенди, прислів'я,скоромовки).
- Що таке казка? (Казка- це розповідний твір про вигадані ,часто фантастичні події).
- Чи чули ви слово п'єса?Якщо так,то де?
- -Сьогодні ми ознайомимося з новим літературним жанром-п'єсою.

Під час опрацювання тексту п'єси (с.95) перевіряємо *сприймання* тексту:

— Що таке п'єса?

— За допомогою чого передається зміст п'єси?

— Що називається ремарками?

— Що таке п'єса-казка?

Далі визначаємо структуру п'єси.

Учні читають перелік дійових осіб п'єси. Звертаємо увагу на слова, які винесені на початок кожної строфи. Учні прочитують їх, визначають, що це назва дійової особи, яка має промовляти слова. Учитель пояснює:

— Слова в дужках – це вказівки автора щодо інтонації, темпу мовлення чи дії героя;

— Текст автора - це опис місця подій, вказівки щодо руху дійових осіб на сцені.

Почергово розглядається кожна роль, визначається особливість мовлення, інтонація, темп, зміни у настрої героя. Звертається увага на вказівки автора щодо рухів, дій того, хто виконує роль.

Прогнозування .

- Спробуйте передбачити , як розвиватимуться події у дідусевій казці?

- Прочитайте переказ опрацьованої частини п'єси і порівняйте його із своїм варіантом подій.

Читання п'єси за особами.

Гра «Упізнай героя»

- Ясноока, гарно лика....(Джоан)

- Юна...(Ніколь)

- Мудрий...(король)

- Хитренька ..(фея)

- Бідолашний ...(Принц)

- Кмітливі....(Принцеса)

Гра «У театрі»

Робота в парах.

Розіграйте сценку з прочитаної казки –п'єси.

Домашнє завдання .

Підготувати розповідь про улюбленого героя з казки –п'єси «Горіхові принцеси».

Наступним кроком є *знайомство із пресою*. На уроках з позакласного читання ми знайомилися з дитячими журналами та газетами, статтями, що в них опубліковані.

Розглядаючи журнали та газети, учні шукають відповіді такі питання:

— *Про що розповідає обкладинка?*

— *Розгляньте обкладинки дитячих видань, подумайте яка інформація і для чого на ній вміщена, кому адресована?*

— *Поясніть вислів: «Газета — це не читання від нудьги. Газета — наші очі та руки».*

— *Уважно роздивіться 1-2 випуски газети. Прочитайте назви заголовків, потім — публікації. Подумайте, як заголовок відображає головну думку статті. Обговоріть свою думку із вчителем, а потім з однокласниками.*

— *Запропонуйте власні варіанти назв для тих статей, з якими ви ознайомилися.*

— *Назвіть професії людей, котрі працюють в редакції газет і журналів.*

— *Напишіть статтю про ваші захоплення.*

Під час вивчення твору **Марійки Підгірянки «Вечір іде»** діти пробують себе як журналісти. Даємо завдання на вибір:

1) скласти казку «Зустріч з вечором», використовуючи художні засоби із прочитаних творів;

2) скласти розповідь від імені вечора «Як я приходжу на землю»

Знайомство з *екранною мовою* починаємо ще в 1-му класі, із введенням поняття «діафільм». Перед роботою розбиваємо всю казку на кадри (робимо розкадровку), паралельно знайомлячись із монтажем:

— *Як ви думаєте, коли діти бувають монтажниками? (Коли збирають конструктор).*

— *З чого починається будівля? А чи можна зробити навпаки?*

Спочатку діти чітко встановлюють порядок дій, це допомагає їм впоратися із переказом твору.

Під час вивчення казки *Олександра Пушкіна «Казка про рибака та рибку»* розбиваємо текст на частини і даємо завдання: створити до певної частини кадр діафільму.

Приклад створених кадрів діафільму:

На наступному уроці проводимо бесіду за кадрами, створеними дітьми.

- Чи можна за допомогою цих кадрів переказати казку? (Ні) Яких не вистачає малюнків? (Де стара із новими ночвами та останні кадри: темне море без рибки)
- Як правильно розмістити кадри, щоб вийшов текст?
- Чи можна перевірити правильність складеного вами сюжету? (так, звірити за текстом казки).

Пізніше знайомимо з випадками, коли можна відступити від правил й проявити творчість. Для цього використовуємо вправу «Монтаж».

Вправа «Монтаж»

Працюємо з малюнками: на першому з них зображений усміхнений хлопчик, другому — повітряна кулька, третьому — заплаканий хлопчик.

— Що робить хлопчик? (сміється, а тут плаче).

— А якщо поміняти місцями?

Виходять такі схеми:

Хлопчик сміється — кулька полетіла — хлопчик заплакав.

Хлопчик плакав — дали кульку — хлопчик засміявся.

Учні доходять до висновку: монтаж фільму — творчий процес об'єднання окремо знятих кадрів в одне художнє ціле. Сприйняття глядачем кожного наступного кадру залежить від змісту попереднього кадру й, навпаки, осмислення попереднього кадру залежить від наступного.

Продовжуємо знайомство із професіями на телебаченні.. Для ознайомлення із роботою **диктора** проводимо **гру :«Кастинг»**, попередньо зазначивши, що диктор повинен читати текст, дивлячись на глядачів, чітко вимовляючи всі звуки, роблячи правильний наголос. Для цієї гри підходить майже всі тексти.

Щоб краще діти зрозуміли роботу оператора, ознайомлюємо із кадрувальною рамкою: беремо аркуш паперу, згинаємо, вирізаємо квадрат. Готова рамка. Дивимося в неї.

— *Що ви бачите?* (Учні називають різні речі).

— *А чому ми, сидячи в одному кабінеті, бачимо різні речі?* (Залежить від того, хто куди дивиться).

Потім працюємо в групах (утілюємо задум автора), виконуючи завдання: уявіть себе оператором і словесно «сфотографуйте» світлину, яка підходить до певних рядків тексту (**Андрій М'ястківський «Курличуть хмари, тьохкає вода»**) та упорядкуйте їх відносно строф вірша.

Таким чином учні усвідомлюють: фільм (фотофільм) складається із кадрів. Їх можна розмістити в потрібному для нас порядку. Все, що ми бачимо на екрані, залежить від завдань, які поставив автор. Він спеціально відбирає для цього ті чи інші фрагменти дійсності.

Після вивчення творів **Андрія Малишка «Вихопився дощик поміж заgrav..»** **Миколи Вінграновського «Грім»** та **Петра Осадчука «Стежка»** даємо завдання в групах написати розповідь від імені дощу, але із різним настроєм: веселим, сумним і нейтральним. Яке було здивування у дітей, коли

вони зрозуміли, що про одне й теж можна сказати зовсім по різному і все це залежить від авторського задуму!

Ще одним прикладом розкриття авторського ставлення до навколишнього світу може бути вправа «Опиши предмет». Діти в групах отримують завдання — описати сонечко (комаху), але з різних позицій: нейтральної, позитивної та негативної. (*Микола Вінграновський. Лазить сонечко в травах*).

Яскравим прикладом авторського відношення до героя є оповідання *Олександра Копиленка «Розбишака Чив»*. Перед читанням тексту даємо завдання в групах:

- 1 гр.-описати горобця як гарного птаха;
- 2 гр.-скласти опис горобця з негативного боку;
- 3 гр.-опис горобця науковим стилем.

Прогнозування .

-Про якого горобця буде йти мова в оповіданні: доброго чи поганого?

Після читання проводимо **бесіду**:

- Чому письменник назвав Чива розбишакою?
- Як відноситься автор до свого героя? Доведіть, що автор симпатизує Чиву.
- На вашу думку, автор засуджує поведінку Чива?
- На чиєму він боці: Чива чи п'ятьох горобців?
- А ви як відноситеся до головного героя? Чому?

Висновок: автор формує в читача бажане йому відношення до героя.

Під час вивчення розділів «*З народного джерела*» та «*З літературної скарбниці*», після читання та аналізу казок пропонуємо вдома (якщо є можливість - то в класі) переглянути мультфільми і порівняти тексти із режисерською роботою:

- Який твір більше сподобався?
- Коли ви мали змогу фантазувати: під час читання чи перегляду ?
- Чи такими ви уявляли головних героїв?
- Наскільки близько до тексту знятий мультфільм?

Від таких бесід плавно переходимо до навичок критичного сприймання мультфільмів. Не секрет, що діти у молодшому шкільному віці копіюють своїх улюблених героїв — вони не відрізняють «мультяшне» життя від реального. Тому дуже важливо, не травмуючи дитячу психіку, вчити учнів аналізувати побачене, обґрунтовувати та відстоювати власну думку.

Ставимо запитання:

- *Що дивилися?*
- *Хто головний герой?*
- *Що він робив?*
- *Що з ним трапилося?*
- *Чому так сталося з героєм?*
- *Чого навчив цей мультфільм?*

Далі граємо у «Фантазії»: уявляємо улюблених героїв мультфільмів в іншій історичній епосі, іншій країні, місті. Так, ми ще й розвиваємо мову й мислення, вчимо передбачати наслідки якихось подій, знаходити позитивне й негативне, робити свій вибір.

Сучасну дитину повсюди супроводжує реклама: рекламні повідомлення у пресі, рекламні сторінки у журналах, оголошення по радіо, рекламні відеоролики на телебаченні, друковані постери у міському транспорті, біл-борди на вулицях міст тощо. *Реклама* (лат. викрикувати) - інформація (повідомлення) про товари, види послуг, політичних кандидатів тощо, покликана стимулювати як попит, так і створювати популярність когось (чогось).

За змістом реклама може бути: комерційна, політична, соціальна.

На уроках літературного читання знайомимося із соціальною рекламою (тобто спрямованою на служіння інтересам суспільства).

Під час читання віршів *В. Сосюри «Спокоєм повиті...»*, *Миколи Вороного «Ушухла буря..»*, *Ліни Костенко «Шипшина важко віддає плоди»* пропонуємо придумати влучний заголовок.

На уроках з позакласного читання пропонуємо зробити рекламу прочитаних творів, заохотити до читання книжок.

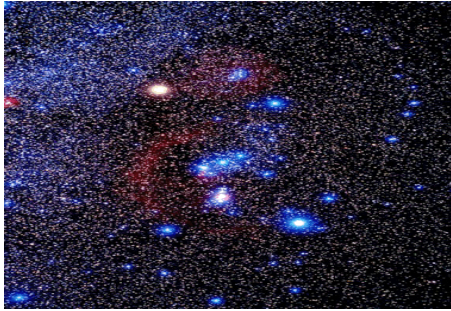
Одним із завдань ІК компетентностей є вміння добувати, осмислювати, опрацьовувати, використовувати інформацію з різних джерел. Під час вивчення віршів використовуємо метод ейдетики (мислення образами).

Для кращого запам'ятовування вірша Марійки Підгірянки «Вечір іде» малюємо картинки :

Сонце спить давно вже за білою горою,

А вечір зорі нижче ниткою золотою.

Мороз ходить по дворі, на льоду іскри креше,

На снігу світить зорі, на вікнах квіти пише.

А місяць сіє світло по стінах, по помості –

Так тихо, так привітно йде вечір до нас в гості.

Щоб легше дітям переказувати тексти використовуємо малюнки, складаємо плани.

Якщо дитина уявила -запам'ятала, тому для кращого сприйняття матеріалу спираємося на образну уяву. Наприклад: під час вивчення теми: «Дива в природі. Євгенія Горєва «Зелені коники в траві» граємо «Оживи казку».

Повідомляємо:

— Ви хочете ,щоб завітала казка до нас? (Так).

— Зустрічайте коника –стрибунця.(Заходить учень у вбранні коника).

«Я –коник – стрибунець. Я мешкаю в степовій Країні Густих Трав разом із жуками, жабками, ящірками, мушками, бджілками, осами. Люблю ласувати зеленню, грітися на сонечку, перелітати зі стеблини на стеблину. А мої крильця в цей час виблискують різними барвами.

Якось я почув пісню жайворонка. Вона мене так зачарувала, що я почав мріяти про те, щоб навчитися співати. Відтоді я прислухався до кожної комашки, але не зміг повторити жодної їхньої пісеньки. Навіть мурашка – і та вміє співати за допомогою вусиків, а хрущ – за допомогою крил. Я геть засумував.....невже я ніколи не навчуся співати?

І лише мудрий цвіркун зрозумів, у чому справа. Виявляється, що насправді співати я можу! І жоден мешканець густих трав не здогадається, як саме я створюю свою власну пісеньку.

Коли ти будеш гуляти разом із татом і мамою в Країні густих Трав, то зможеш розпізнавати всіх її мешканців за їхніми пісеньками. І серед лугового хору почувеш мене – голос співака – стрибунця.

Методичні поради .

У статті подані декілька вправ, які можуть бути копійовані та застосовані для роботи і над іншими текстами, що вивчаються на уроках літературного читання.

Використавши запропоновані вправи, творчий вчитель не тільки поліпшить свої знання, але й допоможе дитині зорієнтуватися у виборі професій, пов'язаних із засобами масової комунікації.

Навчаючи дітей ще змалечку медійній грамотності ми запобігаємо маніпулятивному впливу на дитячу психіку, допомагаємо зорієнтувати в потоці інформації, що «бомбардує» дитину з екранів телевізора, комп'ютера, вчимо аналізувати, критично сприймати побачене, безпечно користуватися сучасною технікою, розвиваємо комунікативні навички, мову та мислення, формуємо необхідні інформаційно-комунікативні компетентності.